

Broedvogels van de begraafplaats Soerenseweg in Apeldoorn 2016

Martin Heinen

Vogelwerkgroep Oost-Veluwe, Apeldoorn

november 2016

1. Inleiding

In 2016 hebben medewerkers van Vogelwerkgroep Oost-Veluwe op verzoek van Gemeente Apeldoorn de vorig jaar gestarte broedvogelinventarisatie op de Algemene begraafplaats aan de Soerenseweg in Apeldoorn (zie figuur 1) voortgezet. De inventarisatie is uitgevoerd door Annelies van Hattem, Peter Oosterkamp en Martin Heinen. We hebben alle aanwezige broedvogels geteld. In 2003 en zoals gezegd in 2015 is hier ook een inventarisatie uitgevoerd.

De begraafplaats uit 1896 heeft een laat-negentiende, vroeg-twintigste eeuws karakter met verscheidene grafzerken uit die en latere perioden. De aanleg van de begraafplaats is tuinhistorisch gezien romantisch-landschappelijk en meer formeel gekenmerkt door de aanwezigheid van een centraal hoofdpad en een ellipsvormig padenstelsel met rondes en halfronden. De beplanting bestaat uit oude laanbeplanting van Zomereik, Linde en Beuk en solitaire coniferen, (treur)bomen en heesters van hoge ouderdom. In het middengedeelte liggen de jongste graven en is de beplanting relatief jong. Dit gedeelte heeft door de aanwezigheid van grote grasvelden een meer open karakter. In 2015 en 2016 zijn door de gemeente enkele oude, met name uitheemse en naaldbomen gekapt. Zij hebben plaats gemaakt voor vrij forse jonge inheemse bomen als Beuk en Tamme kastanje.

Figuur 1. Ligging van de onderzochte begraafplaats aan de Soerenseweg in Apeldoorn. Bron luchtfoto: Bing Maps.

2. Methode

De begraafplaats hebben we geïnventariseerd volgens de landelijk gebruikte methode van het Broedvogel Monitoring Project (BMP) van Sovon Vogelonderzoek Nederland (Van Dijk et al. 2011). Wij hebben vijf inventarisatieronden gelopen. In tegenstelling tot vorig jaar is er geen extra ronde speciaal voor Bosuil gemaakt. In 2015 was al geconstateerd dat deze soort niet op de begraafplaats broedt. Daar komt bij dat de enkele uilenkasten die er hangen, in slechte staat zijn of zijn verdwenen.

Naast de reguliere tellingen zijn losse waarnemingen van territoriumhoudende vogelsoorten verzameld en hebben wij twee vroege vogelexcursies gegeven. De eerste was op 16 mei, net als vorig jaar, in het kader van de Nationale Vogelweek van Vogelbescherming Nederland. De tweede was twee weken later op verzoek van de gemeente voor de Week van de Begraafplaatsen. Het thema was 'Natuur op begraafplaatsen' en een vogelexcursie sluit daar natuurlijk mooi op aan. Beide excursies waren zeer geslaagd met een goede opkomst. Het publiek was verrast over het grote aantal vogels en wij hebben in een mooie sfeer en een mooie omgeving veel kunnen vertellen over de aanwezige vogels. Tijdens beide excursies zijn waarnemingen genoteerd van bijzondere en minder algemene vogelsoorten, die konden worden gebruikt als extra waarneming bij de broedvogelinventarisatie, bijvoorbeeld die van rondscharrelende jonge grote bonte spechten, bedelend om voedsel bij hun ouders. Alle bezoeken hebben we met droog weer afgelegd, dus onder ideale telomstandigheden. Een overzicht van de data en tijden staat vermeld in tabel 1.

Tijdens elk inventarisatieronde hebben we territoriumindicerende waarnemingen van aanwezige vogels genoteerd. Dergelijke waarnemingen zijn bijvoorbeeld zang, balts, paring, alarmeren, afleidingsgedrag, transport van voedsel voor jongen of nestmateriaal en nestbouw. We hebben niet actief naar nesten gezocht, maar toevallige waarnemingen van broedende vogels in bijvoorbeeld nestkasten werden wel genoteerd. Na ieder bezoek zijn de waarnemingen per soort ingevoerd in het Autoclusterprogramma van Sovon, waarna de waarnemingen automatisch werden geclusterd en het uiteindelijke aantal territoria is bepaald.

Tabel 1. Overzicht van de teldata in 2016.

datum	tijd	type bezoek
25 maart	16.50-18.30 uur	dagbezoek
9 april	07.00-08.30 uur	ochtendbezoek
27 april	07.05-08.35 uur	ochtendbezoek
10 mei	18.50-20.00 uur	avondbezoek
16 mei	07.00-09.00 uur	vogelexcursie
28 mei	07.00-09.30 uur	vogelexcursie
15 juni	19.30-20.45 uur	avondbezoek
23 en 30 juni	18.00-19.30 uur	losse waarnemingen

3. Resultaten

Aantal territoria

In totaal zijn 24 soorten waargenomen, verdeeld over 169 broedparen (zie tabel 2 en bijlage 1). Van Roodborst, Merel, Houtduif en Goudhaan hebben we de meeste broedparen geteld. De Groene specht heeft op het voorterrein van de begraafplaats gebroed. Tijdens één bezoek hebben we de nestboom ontdekt en bijna alle tellingen liet de specht zich horen of zien. Ook de Sperwer is regelmatig waargenomen, ook tijdens de excursies. Daarnaast lieten de vele prooiesten zien dat deze roofvogel een territorium bezit op deze groene begraafplaats. Een nest hebben net als vorige jaren niet ontdekt maar kan gemakkelijk in een van de dichte boomkronen zijn gemaakt. Dankzij een betrouwbare losse waarneming van een zingende Kuifmees kon deze soort aan de lijst worden toegevoegd. Tijdens de laatste ronde zijn ook jonge appelvinken gezien en later ook weer. Dit leverde ook een territorium op van deze mooie vinkensoort.

Vergeleken met de inventarisatie in 2015 zijn er iets minder territoria en soorten aanwezig in 2016. Soorten van bebouwde omgeving (Huismus, Kauw en Turkse tortel zijn niet op de begraafplaats gezien maar wel in de directe omgeving. Tuinfluiter, Staartmees, Zwarte mees, Groenling en Goudvink ontbreken eveneens in 2016. Daar staat tegenover dat Groene specht, Matkop en Appelvink vorig jaar territoriumhoudend ontbraken en in 2016 wel aanwezig zijn. Ten opzichte van 2015 is het aantal broedparen van Roodborst, Zanglijster en Pimpelmees sterk toegenomen in 2016. Het aantal van Zwartkop is ten opzichte van 2015 veel lager in 2016. De overige soorten zijn (vrijwel) gelijk gebleven.

Tabel 2. Aantal territoria in 2003, 2015 en 2016.

soort	ecologische vogelgroep	2003	2015	2016
Sperwer	opgaand bos	0	1	1
Houtduif	opgaand bos	19	13	16
Turkse tortel	erven en bebouwing	0	1	0
Groene specht	oud bos	1	0	1
Grote bonte specht	oud bos	2	5	5
Winterkoning	struweel	15	7	9
Heggenmus	struweel	5	6	8
Roodborst	struweel	17	17	22
Merel	struweel	11	25	21
Zanglijster	struweel	2	3	8
Tuinfluiter	struweel	0	1	0
Zwartkop	struweel	5	16	4
Tjiftjaf	oud bos	6	7	6
Goudhaan	naaldbos	14	15	16
Bonte vliegenvanger	overig	2	0	0
Staatmees	struweel	1	1	0
Glanskop	oud bos	1	1	1
Matkop	struweel	1	0	1
Kuifmees	naaldbos	1	1	1
Zwarte mees	naaldbos	1	1	0
Pimpelmees	oud bos	10	3	9
Koolmees	opgaand bos	15	12	13
Boomklever	oud bos	5	6	6
Boomkruiper	oud bos	3	5	6
Gaai	opgaand bos	3	5	4
Ekster	bosrand	3	3	1
Kauw	opgaand bos	0	1	0
Zwarte kraai	bosrand	1	3	1
Huismus	erven en bebouwing	0	5	0
Vink	opgaand bos	8	11	9
Groenling	bosrand	2	2	0
Goudvink	struweel	1	1	0
Appelvink	oud bos	2	0	1
Aantal soorten		28	29	24
Aantal territoria		157	178	169

Ecologische groepen

Ecologische vogelgroepen betreft broedvogels in relatie tot terreinbeheer. Broedvogelinventarisaties leveren een grote hoeveelheid informatie op over aantallen broedvogels en verspreiding binnen een gebied. Wanneer de vogelbevolking wordt opgedeeld in groepen van soorten die ongeveer dezelfde eisen stellen aan hun leefmilieu, is de hoeveelheid gegevens overzichtelijker. Het verband tussen de aanwezige broedvogelbevolking en de terreinkenmerken is zo beter te overzien.

SOVON en Staatsbosbeheer hebben de methode AVIS (AVifauna Informatie en evaluatie Systeem) ontwikkeld (Sierdsema 1995). Aan de hand van ecologische vogelgroepen kan de betekenis van (delen van) de begraafplaats worden aangegeven. Een vergelijking tussen de goed en slecht bezette terreindelen levert voor een beheerder waardevolle informatie op voor bijsturing van het beheer op lokaal niveau. Bovendien kunnen clusters van territoria laten zien welke terreindelen in potentie geschikt zijn voor kritische soorten. Of deze soorten daadwerkelijk voorkomen of zich kunnen vestigen hangt onder meer af van de soms zeer specifieke voedselkeuze van deze soorten, de omvang van het terrein en de mate waarin het terrein geïsoleerd ligt van brongebieden. Vogelsoorten die qua eisen dicht bij elkaar zitten, kunnen worden samengevoegd tot de volgende ecologische groepen (zie tabel 3).

Tabel 3. Ecologische vogelgroepen op de begraafplaats Soerenseweg.

ecologische groep	in 2015 waargenomen soorten
Struweelvogels	Heggenmus, Winterkoning, Roodborst, Merel, Zanglijster, Zwartkop en Matkop
Bosrandvogels	Ekster en Zwarte kraai
Vogels van opgaand bos	Sperwer, Houtduif, Koolmees, Gaai, Kauw en Vink
Vogels van naaldbos	Goudhaan en Kuifmees
Vogels van oud bos	Tjiftjaf, Grote bonte specht, Boomkruiper, Glanskop, Pimpelmees, Boomklever en Appelvink

Net als bij de kartering in 2015 valt op dat de meeste territoria zich langs de randen van de begraafplaats bevinden. Dit is het gedeelte waar de meeste oude bomen en struiken staan. Het is duidelijk dat alle waargenomen broedvogels voorkeur hebben voor struwelen en oude bomen. Binnen de ecologische groepen van struweelvogels en oud bos zijn net als vorig jaar de grootste verschuivingen waarneembaar, ook de soorten van bebouwing (Turkse tortel en Huismus) zijn verdwenen.

4. Gebruikte literatuur

Dijk A.J. van & A. Boele, 2011. Handleiding SOVON Broedvogelonderzoek. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Heinen, M., 2015. Broedvogels van de begraafplaats Soerenseweg in Apeldoorn 2015. Rapport Vogelwerkgroep Oost-Veluwe, Apeldoorn.

Rijksdienst voor de Monumentenzorg, z.j. Algemene Begraafplaats Soerenseweg Apeldoorn. Complex omschrijving 514497.

Sierdsema H., 1995. Broedvogels en beheer. Het gebruik van broedvogelgegevens in het beheer van bos- en natuurterreinen. SBB-rapport 1995-1, SOVON-onderzoeksrapport 1995/04. SBB/SOVON, Driebergen/Beek-Ubbergen.

Tacoma, G.A. & M.A. Heinen, 2003. Broedvogels begraafplaats aan de Soerenseweg in Apeldoorn in 2003. Rapport Vogelwerkgroep Oost-Veluwe, Apeldoorn.

Bijlage 1. Verspreidingskaarten broedvogels in 2016

Appelvink 1 territorium

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2016

geldige waarnemingen				normbezoeken			minimaal binnen		fusie-afstand		
adult	paar	territorial	nest	migrant	1	2	3	seizoen		datumg.	datumgrens
.	X	X	X		1-12	13+			1	15-3 t/m 20-6	300

Boomklever 6 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2016

geldige waarnemingen				normbezoeken			minimaal binnen		fusie-afstand		
adult	paar	territorial	nest	migrant	1	2	3	seizoen		datumg.	datumgrens
.	X	X	X		1-6	7-10	11+		1	15-2 t/m 31-5	300

Boomkruiper 6 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2016

geldige waarnemingen				normbezoeken			minimaal binnen		fusie-afstand	
adult	paar	territorial	nest	migrant	1	2	3	seizoen		datumg.
.	.	X	X		1-9	10-13	14+	1	1-2 t/m 20-6	200

Ekster 1 territorium

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2016

geldige waarnemingen				normbezoeken			minimaal binnen		fusie-afstand		
adult	paar	territorial	nest	migrant	1	2	3	seizoen		datumg.	
.	X	X	X						2	1-2 t/m 30-6	300

Gaai 4 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2016

geldige waarnemingen				normbezoeken			minimaal binnen		fusie-afstand		
adult	paar	territorial	nest	migrant	1	2	3	seizoen		datumg.	
X	X	X	X						2	1-4 t/m 10-7	500

Glanskop 1 territorium

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2016

geldige waarnemingen				normbezoeken			minimaal binnen		fusie-afstand		
adult	paar	territorial	nest	migrant	1	2	3	seizoen		datumg.	datumgrens
.	.	X	X		1-12	13+			1	1-2 t/m 10-6	300

Goudhaan 16 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2016

geldige waarnemingen				normbezoeken			minimaal binnen		fusie-afstand		
adult	paar	territorial	nest	migrant	1	2	3	seizoen		datumg.	
.	.	X	X		1-12	13+			1	10-4 t/m 30-6	100

Groene Specht 1 territorium

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2016

geldige waarnemingen				normbezoeken			minimaal binnen		fusie-afstand		
adult	paar	territorial	nest	migrant	1	2	3	seizoen		datumg.	datumgrens
X	X	X	X		1-12	13+			1	1-3 t/m 31-5	1000

Grote Bonte Specht 5 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2016

geldige waarnemingen				normbezoeken			minimaal binnen		fusie-afstand		
adult	paar	territorial	nest	migrant	1	2	3	seizoen		datumg.	datumgrens
.	X	X	X		1-12	13+			1	1-3 t/m 30-6	500

Heggenmus 8 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2016

geldige waarnemingen				normbezoeken			minimaal binnen		fusie-afstand		
adult	paar	territorial	nest	migrant	1	2	3	seizoen		datumg.	datumgrens
.	.	X	X		1-12	13+			1	10-3 t/m 10-7	200

Houtduif 16 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2016

geldige waarnemingen				normbezoeken			minimaal binnen		fusie-afstand		
adult	paar	territorial	nest	migrant	1	2	3	seizoen		datumg.	
.	X	X	X		1-12	13+			1	20-4 t/m 31-7	300

Koolmees 13 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2016

geldige waarnemingen				normbezoeken			minimaal binnen		fusie-afstand		
adult	paar	territorial	nest	migrant	1	2	3	seizoen		datumg.	datumgrens
.	X	X	X		1-9	10-13	14+		1	15-3 t/m 30-6	300

Kuifmees 1 territorium

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2016

geldige waarnemingen				normbezoeken			minimaal binnen		fusie-afstand		
adult	paar	territorial	nest	migrant	1	2	3	seizoen		datumg.	datumgrens
X	X	X	X		1-12	13+			1	1-3 t/m 15-6	300

Matkop 1 territorium

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2016

geldige waarnemingen				normbezoeken			minimaal binnen		fusie-afstand		
adult	paar	territorial	nest	migrant	1	2	3	seizoen		datumg.	datumgrens
.	.	X	X		1-12	13+			1	1-2 t/m 30-6	500

Merel 21 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2016

geldige waarnemingen				normbezoeken			minimaal binnen		fusie-afstand		
adult	paar	territorial	nest	migrant	1	2	3	seizoen		datumg.	datumgrens
.	.	X	X		1-15	16+			1	1-3 t/m 15-7	200

Pimpelmees 9 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2016

geldige waarnemingen				normbezoeken			minimaal binnen		fusie-afstand		
adult	paar	territorial	nest	migrant	1	2	3	seizoen		datumg.	datumgrens
.	X	X	X		1-12	13+			1	15-3 t/m 30-6	300

Roodborst 22 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2016

geldige waarnemingen				normbezoeken			minimaal binnen		fusie-afstand		
adult	paar	territorial	nest	migrant	1	2	3	seizoen		datumg.	
.	.	X	X		1-9	10-13	14+		1	30-4 t/m 30-6	200

Sperwer 1 territorium

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2016

geldige waarnemingen				normbezoeken			minimaal binnen		fusie-afstand		
adult	paar	territorial	nest	migrant	1	2	3	seizoen		datumg.	datumgrens
.	X	X	X					3	2	1-3 t/m 15-7	500
X	.	.	.					3	2	10-4 t/m 15-7	1000

Tjiftjaf 6 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2016

geldige waarnemingen				normbezoeken			minimaal binnen		fusie-afstand		
adult	paar	territorial	nest	migrant	1	2	3	seizoen		datumg.	datumgrens
.	.	X	X	JA	1-6	7-10	11+		1	10-4 t/m 20-7	200

Vink 9 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2016

geldige waarnemingen				normbezoeken			minimaal binnen		fusie-afstand		
adult	paar	territorial	nest	migrant	1	2	3	seizoen		datumg.	
.	.	X	X		1-9	10-16	17+		1	20-4 t/m 20-7	200

Winterkoning 8 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2016

geldige waarnemingen				normbezoeken			minimaal binnen		fusie-afstand		
adult	paar	territorial	nest	migrant	1	2	3	seizoen		datumg.	datumgrens
.	.	X	X		1-6	7-9	10+		1	1-2 t/m 20-7	200

Zanglijster 8 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2016

geldige waarnemingen				normbezoeken			minimaal binnen		fusie-afstand		
adult	paar	territorial	nest	migrant	1	2	3	seizoen		datumg.	datumgrens
.	.	X	X		1-12	13+			1	20-4 t/m 30-6	300

Zwarte Kraai 1 territorium

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2016

geldige waarnemingen				normbezoeken			minimaal binnen		fusie-afstand		
adult	paar	territorial	nest	migrant	1	2	3	seizoen		datumg.	
.	X	X	X						2	1-3 t/m 30-6	500

Zwartkop 4 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2016

geldige waarnemingen				normbezoeken			minimaal binnen		fusie-afstand	
adult	paar	territorial	nest	migrant	1	2	3	seizoen		datumg.
.	.	X	X	JA	1-6	7-10	11+	1	15-4 t/m 20-7	200

